

**Język polski
liceum ogólnokształcące i technikum**

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Kształcenie literackie i kulturowe.
  1. Kształtowanie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej uczniów.
  2. Rozumienie historii literatury i dziejów kultury jako procesu; a także dostrzeżenie roli czynników wewnętrznych i zewnętrznych wpływających na ten proces.
  3. Rozumienie konieczności zachowania i rozwoju literatury i kultury w życiu jednostki oraz społeczeństwa.
  4. Rozróżnianie kultury wysokiej i niskiej, elitarnej i popularnej oraz dostrzeżenie związków między nimi.
  5. Kształtowanie różnorodnych postaw czytelniczych: od spontanicznego czytania do odbioru opartego na podstawach naukowych.
  6. Kształtowanie umiejętności czytania, analizowania i interpretowania literatury oraz innych tekstów kultury, a także ich wzajemnej korespondencji.
  7. Kształtowanie świadomego odbioru utworów literackich i tekstów kultury na różnych poziomach: dosłownym, metaforycznym, symbolicznym, aksjologicznym.
  8. Kształcenie umiejętności rozumienia roli mediów oraz ich wpływu na zachowania i postawy ludzi, a także właściwego korzystania z nich.
  9. Wspieranie uczniów w budowaniu własnego systemu wartości na fundamencie prawdy, dobra i piękna oraz szacunku dla człowieka.

- II. Kształcenie językowe
  1. Świadome wykorzystanie języka narodowego w budowaniu tożsamości osobowej ucznia oraz wspólnot: rodzinnej, narodowej i kulturowej.
  2. Świadome wykorzystanie działań językowych w formowaniu odpowiedzialności za zachowania językowe własne i otoczenia.
  3. Pogłębianie funkcjonalnej wiedzy na temat zagadnień z zakresu nauki o języku.
  4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, stosowne wykorzystanie języka w różnych sytuacjach komunikacyjnych.
  5. Funkcjonalne wykorzystywanie wiedzy o języku w odczytaniu sensów zawartych w strukturze głębokiej tekstów literackich i nieliterackich.
  6. Uwrażliwianie na piękno mowy ojczystej, wspomaganie rozwoju kultury językowej, doskonalenie umiejętności posługiwania się poprawną polszczyzną.

- III. Tworzenie wypowiedzi.
  1. Wykorzystanie kompetencji językowych w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.

2. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, argumentacji i udziału w dyskusji.
3. Kształcenie umiejętności formułowania i uzasadniania sądów na temat dzieł literackich oraz innych tekstów kultury.
4. Doskonalenie umiejętności retorycznych, w szczególności zasad tworzenia wypowiedzi spójnych, logicznych oraz stosowania kompozycji odpowiedniej dla danej formy gatunkowej.
5. Rozwijanie umiejętności tworzenia tekstów o wyższym stopniu złożoności.

IV. Samokształcenie.

1. Rozwijanie zainteresowań humanistycznych.
2. Doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji, w tym zasobów cyfrowych, oceny ich rzetelności, wiarygodności i poprawności merytorycznej.
3. Utrwalanie poszanowania dla cudzej własności intelektualnej.
4. Kształcenie nawyków systematycznego uczenia się; porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania oraz syntezy poznanej wiedzy.
5. Wyrabianie nawyku samodzielnej, systematycznej lektury.
6. Zachęcanie do rozwijania uzdolnień własnych poprzez udział w różnych formach aktywności intelektualnej i twórczej.
7. Rozwijanie umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną w poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu pozyskanych informacji.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Na III etapie edukacyjnym obowiązuje utrwalanie, poszerzanie i doskonalenie wiadomości i umiejętności nabytych w szkole podstawowej.

ZAKRES PODSTAWOWY	ZAKRES ROZSZERZONY
I. Kształcenie literackie i kulturowe	
1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:	
1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.; 2) rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych, interpretuje ich rolę w kształtowaniu własnej wrażliwości poznawczej i estetycznej; 3) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej; 2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych; 3) określa cechy literatury

<p>w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);</p> <ol style="list-style-type: none"> 4) dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w tekstach literackich; wyjaśnia przyczyny stałej ich obecności oraz wykazuje głębię ich moralnego przesłania i inspirującą siłę intelektualną; określa kategorie sacrum i profanum oraz ich znaczenie dla tworzenia systemu wartości; 5) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, epos rycerski, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką oraz typy powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy oraz określa cechy gatunkowe czytanych utworów literackich; 6) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz: oksymoron, synekdochę, peryfrazę, metonimię, synestezję, eufonię, hiperbolę, epiforę, leksykalne środki stylistyczne (w tym frazeologizmy), antytezę, paralelizm, wyliczenie, elipsę, wersyfikacyjne środki stylistyczne, w tym przerzutnię, oraz określa ich funkcje; 7) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; rozumie ich wartościujący charakter; 8) rozumie pojęcie groteski, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej artystyczny i wartościujący charakter; 9) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego; 10) określa problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; 11) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania świata przedstawionego (narracji, fabuły, bohaterów, sytuacji lirycznej, podmiotu-adresata, akcji, wątków, motywów); dokonuje ich interpretacji i wartościowania; 12) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy w utworach literackich oraz określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych; 13) rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje aluzje 	<p>charakterystyczne dla grup literackich w różnych okresach; rozróżnia grupę literacką i pokolenie literackie; rozpoznaje założenia programowe w utworach literackich różnych epok;</p> <ol style="list-style-type: none"> 4) rozpoznaje mitologizację i demitologizację w utworach literackich, rozumie ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji wartości; 5) rozpoznaje w utworach literackich konwencje: baśniową, oniryczną, turpistyczną, nadrealistyczną, postmodernistyczną; 6) określa przemiany konwencji i ich przenikanie się w utworach literackich; rozpoznaje odmiany synkretyzmu (rodzajowego, gatunkowego) oraz interpretuje jego znaczenie; 7) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego: aliterację, paronomazję, kontaminację, odmiany inwersji, gradację; określa ich funkcje; 8) rozumie pojęcie archetypu, rozpoznaje archetypy w utworach literackich oraz określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych; 9) rozumie pojęcie parafrazy, parodii i trawestacji, wskazuje ich wzorce tekstowe; wykorzystuje te pojęcia w interpretacji utworu literackiego; 10) rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich.
---	---

<p>w utworach i określa ich znaczenie w rozumieniu związków z tradycją literacką;</p> <p>14) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, <i>Dziadów</i> cz. II oraz <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza, <i>Zemsty</i> Aleksandra Fredry, <i>Balladyny</i> Juliusza Słowackiego;</p> <p>15) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;</p> <p>16) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej, odwołuje się do znanych mu kontekstów, w tym – jeśli jest to uzasadnione – do kontekstu własnego doświadczenia życiowego lub lekturowego;</p> <p>17) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny;</p> <p>18) przedstawia odczytanie utworu w kontekście własnych doświadczeń;</p> <p>19) określa w poznawanych utworach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji;</p> <p>20) przedstawia różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego;</p> <p>21) określa obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe: dobro, prawda, piękno, wiara, nadzieja, miłość, Bóg, wolność, niepodległość, ojczyzna, solidarność, braterstwo, przyjaźń, honor, określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości;</p> <p>22) rozumie problem konfliktu wartości i cel ukazywania takich konfliktów w utworach literackich oraz ich związek z wartościami poznawczymi i etycznymi.</p>	
<p>2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:</p>	
<p>1) przetwarza i hierarchizuje informacje w analizie tekstów publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;</p> <p>2) dekomponuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens,</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) wykorzystuje teksty naukowe</p>

<p>główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;</p> <p>3) rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), retorycznych (przemówienie, laudacja, homilia) i popularnonaukowych, naukowych (rozprawa); wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz;</p> <p>4) określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej; rozumie pojęcie „katharsis” i określa jego rolę w kształtowaniu odbioru dzieła;</p> <p>5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;</p> <p>6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy danej dziedzinie sztuki;</p> <p>7) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej, stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu;</p> <p>8) zna pojęcie syntezy sztuk, rozpoznaje jej cechy i ewolucję od romantyzmu do współczesności.</p>	<p>w interpretacji dzieła sztuki;</p> <p>2) rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej;</p> <p>3) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty;</p> <p>4) rozpoznaje i charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce;</p> <p>5) dostrzega i wskazuje różnice między wypowiedzią literacką a filozoficzną; odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach.</p>
<p>II. Kształcenie językowe</p>	
<p>1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:</p>	
<p>1) określa formy fleksyjne odmiennych części mowy i ich funkcje w tekście; rozumie historyczne uwarunkowania oboczności w wyrazach;</p> <p>2) rozpoznaje w tekstach nieodmienne części mowy i określa ich funkcje znaczeniowe i składniowe;</p> <p>3) rozumie rolę budowy słowotwórczej wyrazów w tworzeniu znaczenia w tekście;</p> <p>4) określa funkcje zdań pojedynczych i różnego typu zdań złożonych w tekstach;</p> <p>5) rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych i ich rolę w budowie wypowiedzi o różnym charakterze;</p> <p>6) określa argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście;</p> <p>7) wykorzystuje szyk wyrazów i jego rolę w budowaniu znaczenia;</p> <p>8) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów literackich oraz tworzeniu własnych wypowiedzi.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) rozumie proces kształtowania się systemu gramatycznego i potrafi wskazać jego współczesne ślady we fleksji, fonetyce i składni;</p> <p>2) poznaje najważniejsze fakty z historii polszczyzny, postrzega współczesny język polski jako rezultat wielowiekowych procesów warunkowanych historycznie;</p> <p>3) rozumie zmienność znaków w czasie; związek zmian językowych z historią narodu;</p> <p>4) poznaje wybrane zasady onomastyki.</p>
<p>2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:</p>	
<p>1) rozróżnia pojęcie stylu, stylistyki i stylizacji, rozumie ich funkcje w tekście;</p> <p>2) rozróżnia style języka oraz rozumie zasady</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) rozpoznaje cechy języka polskiego</p>

<p>funkcjonalnego ich stosowania;</p> <ol style="list-style-type: none"> 3) rozpoznaje i ocenia modę językową i natręctwo we współczesnym języku; 4) rozpoznaje zmiany w słownictwie: procesy słowotwórcze, neologizmy, powstawanie frazeologizmów, zmiany znaczeń i przynależności stylowej słów; 5) dostrzega wpływy obce w polszczyźnie i ich przyczyny w każdej epoce; określa rodzaje zapożyczeń i sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie różnych epok; odnosi wskazane zjawiska do współczesnej kondycji polszczyzny; 6) zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym; 7) określa rodzaje stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, biblijna, mitologiczna, itp.) oraz ich funkcje w tekście; 8) rozróżnia dialekty języka polskiego, określa ich rolę w stylizacji; 9) rozumie pojęcie socjolektu, rozpoznaje i określa jego funkcje w tekście; 10) rozumie znaczenie współczesnej polszczyzny potocznej w kształtowaniu zachowań językowych; określa jej funkcje w zróżnicowaniu języka mówionego i pisanego; 11) określa cechy stylu wypowiedzi internetowych oraz wartościuje wypowiedzi tworzone przez internautów; 12) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od emocjonalnego, oficjalne od swobodnego. 	<p>wskazujące na jego przynależność do rodziny języków słowiańskich;</p> <ol style="list-style-type: none"> 2) rozumie i wyjaśnia różnicę między strukturalnym, etymologicznym a realnym znaczeniem wyrazu; 3) rozpoznaje prozodyczne elementy stylu: akcent, intonacja, dynamika, melodyka, rytmizacja, i określa ich funkcje w tekście; 4) rozumie, co to jest tabu językowe; 5) określa właściwości języka jako nośnika i przekaźnika treści kulturowych; 6) rozumie rolę kulturowej teorii języka i jej rolę w rozwoju gramatyki języka, motywacji słownictwa, wartościowaniu; 7) rozpoznaje i charakteryzuje styl indywidualny (dzieła literackiego, autora) oraz styl typowy (gatunku literackiego, prądu literackiego, epoki) i wykorzystuje tę wiedzę w interpretacji utworu literackiego; 8) rozumie rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich.
<p>3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1) rozumie pojęcie znaku językowego oraz języka jako systemu znaków; rozróżnia typy znaków i określa ich funkcje w tekście; 2) zna pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt); określa zmiany w akcie komunikacji związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej); 3) rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną); 4) rozpoznaje zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (homonimie, anakoluty, elipsy, paradoksy), dba o jasność i precyzję komunikatu; 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) określa intencję wypowiedzi jako aktu o dwóch znaczeniach: dosłownym i implikowanym (presupozycja); 2) rozpoznaje i określa funkcje tekstu (fatyczną, magiczną); 3) określa funkcje języka: poznawczą (kategoryzowanie świata), komunikacyjną (dostosowanie języka do sytuacji komunikacyjnej) oraz społeczną (budowanie wspólnoty regionalnej, środowiskowej,

<p>5) sprawnie posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;</p> <p>6) potrafi wskazać wieloznaczność wypowiedzi na podstawie intonacji, mowy ciała lub odnośników do kontekstu;</p> <p>7) odróżnia innowację językową od błędu językowego; określa jej funkcję w tekście;</p> <p>8) stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np.: prawda-falsz, poprawność-niepoprawność;</p> <p>9) stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednie do sytuacji.</p>	<p>narodowej);</p> <p>4) określa rolę języka w budowaniu obrazu świata.</p>
<p>4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:</p>	
<p>1) stosuje wszystkie zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły <i>nie</i> oraz partykuły <i>-bym, -byś, -by</i> z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń <i>-ji, -ii, -i</i>; zapisu przedrostków <i>roz-, bez-, wes-, wz-, ws-</i>; pisowni przymków złożonych; pisowni nosówek (<i>a, ę</i>) oraz połączeń <i>om, on, em, en</i>;</p> <p>2) wykorzystuje składniowo-znaczeniowy charakter interpunkcji do uwypuklenia sensów redagowanego przez siebie tekstu;</p> <p>3) rozumie stylistyczną funkcję zamierzonego błędu ortograficznego w tekście artystycznym.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) stosuje podstawowe zasady pisowni polskiej (fonetyczną, morfologiczną, historyczną i konwencjonalną).</p>
<p>III. Tworzenie wypowiedzi.</p>	
<p>1. Elementy retoryki. Uczeń:</p>	
<p>1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;</p> <p>2) określa i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;</p> <p>3) wygłasza mowę z uwzględnieniem środków pozajęzykowych;</p> <p>4) określa w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);</p> <p>5) wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. pytania retoryczne, wyliczenia, wykrzyknienia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę;</p> <p>6) rozróżnia typy argumentów, w tym argumenty pozamerytoryczne (np. odwołujące się do litości, niewiedzy, groźby, autorytetu, argumenty <i>ad personam</i>);</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) odróżnia elementy stałe i fakultatywne przemówień;</p> <p>2) stosuje różne typy dowodzenia w wypowiedzi (indukcyjne, dedukcyjne, sylogizmy);</p> <p>3) rozpoznaje wywód o charakterze demagogicznym oraz metodę pytań podchwytliwych i sugerujących;</p> <p>4) rozumie pojęcie rubaszości i sarkazmu;</p> <p>5) w wypowiedzi wykorzystuje ironię i groteskowe wyolbrzymienie;</p> <p>6) rozróżnia ironię w zależności od celu: satyrycznego, formy dowcipu, współczynnika parodii, przejawu</p>

<ul style="list-style-type: none"> 7) tworzy plan dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym przy użyciu zdań oznajmujących, równoważników zdania oraz pytań; 8) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych; 9) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni; 10) rozróżnia pragmatyczny i etyczny wymiar obietnic składanych w tekstach reklamy; odczytuje reklamę jako kreację fikcyjnego świata; 11) wykorzystuje retoryczny aspekt wieloznaczności w tekstach i wypowiedziach własnych, np. homonimia, znaczenia nieostre, elipsa, anakolut, paradoks; 12) rozpoznaje elementy erystyki w dyskusji oraz ocenia je pod względem etycznym; 13) rozumie zjawisko nowomowy jako manipulację odbiorcą i określa jego cechy i funkcje w tekście. 	<p>drwiny i sarkazmu.</p>
<p>2. Mówienie i pisanie. Uczeń:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie; 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata; 3) reaguje na przejawy agresji językowej, np. zadając pytania, prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska, wykazując sprzeczność wypowiedzi; 4) formułuje pytania, informacje, odpowiedzi, oceny, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji, przemówienia; 5) tworzy formy użytkowe: protokół, opinię, zażalenie; stosuje zwroty adresatywne, etykietę językową; 6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca; 7) odróżnia streszczenie od parafrazy; funkcjonalnie stosuje je w zależności od celu wypowiedzi; 8) tworzy plan kompozycyjny wypowiedzi; 9) stosuje retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu; 10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów; 11) stosuje zasady poprawności językowej i 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach: esej, esej interpretacyjny, interpretacja porównawcza.

<p>stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne i cudze decyzje poprawnościowe;</p> <p>12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym i cudzym, dokonuje korekty tekstu własnego i cudzego, stosuje kryteria poprawności językowej.</p>	
<p>IV. Samokształcenie.</p>	
<p>1) poszerza umiejętności pracy samodzielnej między innym przez przygotowanie referatów poświęconych problemom pokrewnym do omawianych;</p> <p>2) porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz potrafi je wykorzystać w swoich wypowiedziach;</p> <p>3) korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;</p> <p>4) sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny;</p> <p>5) dokonuje krytycznej selekcji źródeł;</p> <p>6) wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i potrafi je zastosować w wypowiedzi;</p> <p>7) wzbogaca swoją wypowiedź pozajęzykowymi środkami komunikacji;</p> <p>8) posługuje się słownikami, np. skrótów, gwarowymi;</p> <p>9) wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;</p> <p>10) gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych;</p> <p>11) korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych twórców; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość;</p> <p>12) wykorzystuje formę projektu w przygotowaniu i prezentowaniu oraz popularyzowaniu swoich zainteresowań i osiągnięć;</p> <p>13) zna pojęcie hipertekstu; rozpoznaje jego realizacje internetowe oraz pozainternetowe; określa ich funkcje w komunikacji, umiejętnie z nich korzysta w gromadzeniu informacji.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową;</p> <p>2) włącza się w/współtworzy życie kulturalne szkoły, regionu</p> <p>3) posługuje się słownikami historycznymi (np. staropolski, polszczyzny XVI w.) i słownikami języka pisarzy (np. J. Kochanowski, J.Ch. Pasek).</p>

Lektura obowiązkowa:	
ZAKRES PODSTAWOWY	ZAKRES ROZSZERZONY
<p><i>Biblia</i>, w tym fragmenty <i>Księgi Hioba</i>, <i>Księgi Koheleta</i>, <i>Pieśni nad Pieśniami</i>, <i>Księgi Psalmów</i>, <i>Apokalipsy wg św. Jana</i>;</p> <p>Jan Parandowski, <i>Mitologia</i>, część I <i>Grecja</i>;</p> <p>Homer, <i>Iliada</i> (fragmenty), <i>Odyseja</i> (fragmenty)</p> <p>Sofokles, <i>Antygona</i>,</p> <p>Arystofanes, <i>Chmury</i></p> <p>Horacy – wybrane utwory;</p> <p><i>Bogurodzica</i>; <i>Lament świętokrzyski</i>; <i>Legenda o św. Aleksym</i>; <i>Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i>;</p> <p><i>Kwiatki świętego Franciszka z Asyżu</i> (fragmenty);</p> <p><i>Pieśń o Rolandzie</i> (fragmenty);</p> <p>Gall Anonim, <i>Kronika polska</i> (fragmenty);</p> <p>Dante Alighieri, <i>Boska komedia</i> (fragmenty);</p> <p>Św. Augustyn, <i>Wyznania</i> (fragmenty);</p> <p>Jan Kochanowski, wybrane pieśni, w tym: <i>Pieśń IX</i> ks. I, <i>Pieśń V</i> ks. II, psalmy, w tym <i>Psalm 13</i>, <i>Psalm 47</i>; <i>tren IX</i>, <i>X</i>, <i>XIX</i>, <i>Odprawa posłów greckich</i>;</p> <p>Andrzej Frycz Modrzewski, <i>O poprawie Rzeczypospolitej</i> (fragmenty);</p> <p>Niccolò Machiavelli, <i>Książę</i> (fragmenty);</p> <p>Piotr Skarga, <i>Kazania sejmowe</i> (fragmenty); <i>Żywoty świętych</i> (fragmenty);</p> <p>wybrane wiersze następujących poetów: Daniel Naborowski, Jan Andrzej Morsztyn,</p>	<p>Utwory określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>Arystoteles, <i>Poetyka</i>, <i>Retoryka</i> (fragmenty);</p> <p>Platon, <i>Państwo</i> (fragmenty);</p> <p>Jan Parandowski, <i>Mitologia</i>, część II <i>Rzym</i>;</p> <p>Wergiliusz, <i>Eneida</i> (fragmenty);</p> <p>św. Tomasz z Akwinu, <i>Summa teologiczna</i> (fragmenty);</p> <p>François Villon, <i>Wielki testament</i> (fragmenty);</p> <p>François Rabelais, <i>Gargantua i Pantagruel</i> (fragmenty);</p> <p>Michel de Montaigne, <i>Próby</i> (fragmenty);</p> <p>Jan Kochanowski, <i>Treny</i> (jako cykl poetycki),</p> <p>William Szekspir, <i>Makbet</i>; <i>Sen nocy letniej</i></p> <p>Molier, <i>Świętoszek</i></p> <p>Wybrane utwory poetyckie z romantycznej literatury europejskiej, w tym wybrane wiersze angielskich poetów jezior;</p> <p>Juliusz Słowacki, <i>Lilla Weneda</i>;</p> <p>Cyprian Norwid, <i>Fortepian Szopena</i>, <i>Bema pamięci żałobny rapsod</i>, <i>Czarne kwiaty</i> (fragmenty), <i>Promethidion</i> (fragmenty);</p> <p>realistyczna lub naturalistyczna powieść europejska (Honoré de Balzac <i>Ojciec Goriot</i> lub Charles Dickens <i>Klub Pickwicka</i>, lub Mikołaj Gogol <i>Martwe dusze</i>, lub Gustaw Flaubert <i>Pani Bovary</i>);</p> <p>Stanisław Wyspiański, <i>Noc listopadowa</i></p>

<p>Mikołaj Sęp-Szarzyński;</p> <p>Jan Chryzostom Pasek, <i>Pamiętniki</i> (fragmenty);</p> <p>William Szekspir, <i>Hamlet, Romeo i Julia</i></p> <p>Molier, <i>Skąpiec</i>;</p> <p>Ignacy Krasicki, <i>Hymn do miłości ojczyzny</i>, wybrane satyry;</p> <p>Franciszek Karpiński, wybór sielanek i liryki religijnej;</p> <p>Stanisław Staszic, <i>Przestrogi dla Polski</i> (fragmenty);</p> <p>Adam Mickiewicz, <i>Oda do młodości</i>; wybrane ballady, w tym <i>Romantyczność</i>, wybrane sonety z cyklu <i>Sonety krymskie</i> oraz inne wiersze, w tym <i>Do matki Polki</i>; <i>Dziady</i> cz. IV, <i>Dziady</i> cz. III; <i>Konrad Wallenrod</i>;</p> <p>Juliusz Słowacki, wybrane wiersze, w tym <i>Grób Agamemnona</i> (fragmenty); <i>Testament mój</i>; <i>Kordian</i>;</p> <p>Zygmunt Krasiński, <i>Nie-Boska komedia</i>;</p> <p>Cyprian Norwid, wybrane wiersze, w tym <i>Coś ty Atenom zrobił, Sokratesie, Polka, Moja piosnka</i> [II];</p> <p>Bolesław Prus, <i>Lalka, Z legend dawnego Egiptu</i>;</p> <p>Eliza Orzeszkowa, <i>Gloria victis</i>;</p> <p>Henryk Sienkiewicz, <i>Potop</i>;</p> <p>Adam Asnyk, wybór wierszy;</p> <p>Fiodor Dostojewski, <i>Zbrodnia i kara</i>;</p> <p>wybrane wiersze następujących poetów: Jan Kasprowicz, Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Leopold Staff;</p>	<p>Stanisław Ignacy Witkiewicz, <i>Szewcy</i>;</p> <p>Bruno Schulz, wybrane opowiadanie z tomu <i>Sklepy cynamonowe</i>;</p> <p>Franz Kafka, <i>Proces</i>;</p> <p>Tadeusz Konwicki, <i>Mała apokalipsa</i>;</p> <p>Jorge Luis Borges, wybrane opowiadanie;</p> <p>Janusz Głowacki, <i>Antygona w Nowym Jorku</i>;</p> <p>Sławomir Mrozek, wybrane opowiadania;</p> <p>Wybrane eseje następujących autorów: Jerzego Stempowskiego, Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, Zbigniewa Herberta, Zygmunta Kubiaka, Jarosława Marka Rymkiewicza (co najmniej po jednym utworze).</p>
---	---

<p>Stanisław Wyspiański, <i>Wesele</i>;</p> <p>Władysław Stanisław Reymont, <i>Chłopi</i> (tom I – <i>Jesień</i>);</p> <p>Stefan Żeromski, <i>Rozdziobią nas kruki, wrony...</i>, <i>Przedwiośnie</i>;</p> <p>Witold Gombrowicz, <i>Ferdydurke</i> (fragmenty);</p> <p>Tadeusz Borowski, <i>Proszę państwa do gazu, Ludzie, którzy szli</i>;</p> <p>Gustaw Herling-Grudziński, <i>Inny świat</i>;</p> <p>Hanna Krall, <i>Zdqżyć przed Panem Bogiem</i>;</p> <p>wybrane wiersze następujących poetów: Bolesław Leśmian, Julian Tuwim, Jan Lechoń, Julian Przyboś, Tadeusz Peiper, Józef Czechowicz, Kazimierz Wierzyński, w tym wybrane wiersze z okresu skamandryckiego oraz emigracyjnego, Krzysztof Kamil Baczyński, Tadeusz Gajcy, Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski, Wisława Szymborska, Czesław Miłosz, w tym wybrane wiersze z tomu <i>Ocalenie</i> oraz <i>Traktat moralny</i> (fragmenty), Zbigniew Herbert, w tym wybrane wiersze z tomów: <i>Pan Cogito</i> oraz <i>Raport z oblężonego miasta</i>, Stanisław Barańczak, Marcin Świetlicki, Jan Polkowski, Wojciech Wencel;</p> <p>Sławomir Mrozek, <i>Tango</i>;</p> <p>Albert Camus, <i>Dżuma</i>;</p> <p>George Orwell, <i>Rok 1984</i>;</p> <p>Marek Nowakowski, <i>Góra Edek</i>;</p>	
---	--

<p>Jacek Dukaj, <i>Katedra</i>;</p> <p>Antoni Libera, <i>Madame</i>;</p> <p>Andrzej Stasiuk, <i>Miejsce</i>;</p> <p>Olga Tokarczuk, <i>Wyspa</i>;</p> <p>Wybrane utwory okresu stanu wojennego. Powojenna piosenka literacka – wybrane utwory Ewy Demarczyk, Jacka Kaczmarskiego, Wojciecha Młynarskiego, Agnieszki Osieckiej oraz wybrane teksty Kabaretu Starszych Panów.</p>	
<p>Lektury uzupełniające</p> <p>W każdej klasie obowiązkowo dwie pozycje książkowe w całości lub we fragmentach, na przykład:</p>	
<p>ZAKRES PODSTAWOWY</p>	<p>ZAKRES ROZSZERZONY</p>
<p>Sofokles, <i>Król Edyp</i>;</p> <p>Wergiliusz, <i>Eneida</i> (fragmenty);</p> <p>Mikołaj z Wilkowiecka, <i>Historija o chwalebny Zmartwychwstaniu Pańskim</i> (fragmenty);</p> <p><i>Dzieje Tristana i Izoldy</i> (fragmenty);</p> <p>Giovanni Boccaccio, <i>Sokół</i>;</p> <p>Mikołaj Rej, <i>Żywot człowieka poczciwego</i> (fragmenty);</p> <p>Miguel de Cervantes y Saavedra, <i>Przemysłny szlachcic Don Kichote z Manczy</i> (fragmenty);</p> <p>Ignacy Krasicki, <i>Monachomachia</i> (fragmenty);</p> <p>Stanisław Trembecki, Franciszek Kniaźnin, wybrane utwory;</p> <p>Jędrzej Kitowicz, <i>Opis obyczajów za czasów panowania Augusta III</i> (fragmenty);</p> <p>Julian Ursyn Niemcewicz, <i>Powrót posła</i>;</p> <p>Adam Mickiewicz, wybrane wiersze;</p> <p>Juliusz Słowacki, wybrane wiersze, <i>Beniowski</i> (fragmenty);</p> <p>Aleksander Fredro, <i>Śluby panieńskie</i>;</p> <p>Johann Wolfgang Goethe, <i>Cierpienia młodego Wertera</i> (fragmenty);</p> <p>Johann Wolfgang Goethe, <i>Faust</i> (fragmenty);</p> <p>George Byron, <i>Giaur</i> (fragmenty);</p> <p>Eliza Orzeszkowa, <i>Nad Niemnem</i>;</p> <p>Maria Konopnicka, wybór wierszy;</p> <p>Stefan Żeromski, <i>Echa leśne</i>;</p> <p>Zofia Nałkowska, <i>Granica</i>;</p> <p>Joseph Conrad, <i>Lord Jim</i>;</p> <p>Anna Kamińska, Stanisław Grochowiak, Jarosław Marek Rymkiewicz, wybrane wiersze;</p>	<p>Erazm z Rotterdamu, <i>Pochwała głupoty</i> (fragmenty);</p> <p>Tomasz Morus, <i>Utopia</i> (fragmenty);</p> <p>Pedro Calderon de la Barca, <i>Życie snem</i>;</p> <p>Wolter, <i>Kandyd</i> (fragmenty);</p> <p>Jean Jacques Rousseau, <i>Nowa Heloiza</i> (fragmenty);</p> <p>wybrane utwory epickie okresu romantyzmu (Józef Ignacy Kraszewski <i>Stara baśń</i>, Victor Hugo <i>Nędznicy</i>, Edgar Allan Poe – wybrane opowiadanie; Henryk Rzewuski, <i>Pamiętki Soplicy</i> (fragmenty); Władysław Stanisław Reymont, <i>Chłopi</i> (tom II – <i>Zima</i>);</p> <p>Gustaw Herling-Grudziński, <i>Wieża</i>;</p> <p>Florian Czarnyszewicz, <i>Nadberezyńcy</i>;</p> <p>Michaił Bułhakow, <i>Mistrz i Małgorzata</i>;</p> <p>Aldous Huxley, <i>Nowy wspaniały świat</i>;</p> <p>Umberto Eco, <i>Imię róży</i>;</p> <p>Wiesław Myśliwski, <i>Widnokrąg</i>;</p> <p>Strykowski, <i>Austeria</i>;</p> <p>wybrane wiersze poetów polskich i obcych;</p> <p>wybrana powieść polska i obca z XX lub XXI wieku;</p> <p>wybrany dramat polski i obcy z XX lub XXI wieku</p>

<p>Kazimierz Moczarski, <i>Rozmowy z katem</i> (fragmenty); Zofia Nałkowska, z tomu <i>Medaliony</i> opowiadanie <i>Przy torze kolejowym</i>; Jan Józef Szczepański, <i>Święty</i>; Tadeusz Różewicz, <i>Kartoteka</i>; Józef Mackiewicz, <i>Droga donikąd</i> (fragmenty); Józef Czapski, <i>Na nieludzkiej ziemi</i> (fragmenty); Leopold Tyrmand, <i>Dziennik 1954</i> (fragmenty); Stanisław Lem, <i>Wizja lokalna</i> Samuel Beckett, <i>Czekając na Godota</i>; Friedrich Dürrenmatt, <i>Wizyta starszej pani</i>; Eugène Ionesco, <i>Lekcja</i></p> <p>lub inne utwory literackie wybrane przez nauczyciela.</p>	<p>lub inne utwory literackie wybrane przez nauczyciela.</p>
---	--

Zalecane dzieła teatralne i filmowe:

Apocalypsis cum figuris, reż. Jerzy Grotowski;
Amadeusz, reż. Miloš Forman;
wybrane filmy z cyklu *Dekalog*, reż. Krzysztof Kieślowski;
Dziady, reż. Konrad Swinarski;
Elektra, reż. Piotr Chołodziński;
Emigranci, reż. Kazimierz Kutz;
Kartoteka, reż. Krzysztof Kieślowski;
Kordian, reż. Jerzy Englert
Lawa. Opowieść o „Dziadach”, reż. Tadeusz Konwicki;
Moralność pani Dulskiej, reż. Tomasz Zygadło;
Nad Niemnem, Zbigniew Kuźmiński;
Noc listopadowa, reż. Andrzej Wajda;
Noce i dnie, reż. Jerzy Antczak
Przedstawienie „Hamleta” we wsi Głucha Dolna, reż. Olga Lipińska;
Rewizor, reż. Jerzy Gruz;
Rękopis znaleziony w Saragossie, reż. Wojciech Jerzy Has;
Iwona, księżniczka Burgunda, reż. Zygmunt Hübner;
Sanatorium pod klepsydrą, reż. Wojciech Jerzy Has;
Szklana menażeria, reż. Jerzy Antczak;
Śluby panięskie, reż. Andrzej Łapicki;
Wizyta starszej pani, reż. Jerzy Gruz;
Zezowate szczęście, reż. Andrzej Munk;
Ziemia obiecana, reż. Andrzej Wajda.

Teksty źródłowe polecane do samokształcenia:

100 tysięcy potrzebnych słów, red. Jerzy Bralczyk;
Jan Białostocki, *Sztuka cenniejsza niż złoto. Opowieść o sztuce europejskiej*;
Człowiek Grecji, red. Jean-Pierre Vernant;
Człowiek renesansu, red. Eugenio Garin;
Umberto Eco, *Sztuka i piękno w średniowieczu*;
Karol Estreicher, *Historia sztuki w zarysie*;
Johan Huizinga, *Jesień średniowiecza*;
Jaques Le Goff, *Człowiek średniowiecza*;
Władysław Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*;
Tadeusz Lubelski, *Historia kina polskiego. Twórcy, filmy, konteksty*;
Jan Miodek, *Słownik ojczyzny polszczyzny*;
Maria Ossowska, *Ethos rycerski i jego odmiany*;
Popularna encyklopedia mass mediów, pod red. J. Skrzypczaka;
Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów, red. Ewa Bańkowska i Agnieszka Mikołajczuk;
Słownik literatury polskiego oświecenia, red. Teresa Kostkiewiczowa;
Słownik literatury polskiej XIX wieku, red. Józef Bachórz i Alina Kowalczykowa;
Słownik literatury popularnej, pod red. T. Żabskiego;
Słownik literatury staropolskiej, red. Teresa Michałowska;
Stanisław Stabryła, *Starożytna Grecja*;
Anna Świderkówna, *Hellenika. Wizerunek epoki od Aleksandra do Augusta; O Biblii*;
Władysław Tatarkiewicz, *Historia filozofii; Dzieje sześciu pojęć; Estetyka*;
Mieczysław Tomaszewski, *Muzyka w dialogu ze słowem. Próby, szkice, interpretacje*;
Nigel Warburton, *Krótką historia filozofii*;
Lidia Winniczuk, *Ludzie, zwyczaje, obyczaje starożytnej Grecji i Rzymu*;
Formy i normy, czyli poprawna polszczyzna w praktyce, red. Katarzyna Kłosińska;
Teresa Skubalanka, *Historyczna stylistyka języka polskiego. Przekroje*.
Ewelina Nurczyńska-Fidelska, Barbara Parniewska, Ewa Popiel-Popiołek, Halina Ulińska,
Film w szkolnej edukacji humanistycznej.

Warunki i sposób realizacji

Podstawa programowa dla szkoły ponadpodstawowej: liceum i technikum przywraca chronologiczny układ treści, który pozwala na uporządkowanie materiału, poznawanie utworów literackich w naturalnym porządku, tak jak one powstawały z uwzględnieniem różnorodnych kontekstów, w tym kulturowych, historycznych, filozoficznych. Jednocześnie należy podkreślić, że nauczanie języka polskiego na tym etapie edukacyjnym nie może sprowadzać się jedynie do uczenia historii literatury, może to bowiem prowadzić do encyklopedyzmu czy mnożenia faktów. Chronologia ma stanowić punkt odniesienia, pozwalać rozwijać świadomość historycznoliteracką uczniów, co powinno dokonywać się poprzez porównywanie zjawisk literackich w czasie. Należy przyjąć perspektywę współczesną jako punkt wyjścia we wprowadzaniu do tradycji.

Kształcenie literackie i kulturowe w liceum oraz technikum powinno akcentować egzystencjalne aspekty doświadczenia siebie, innych, świata, otwierać ciekawą przestrzeń myślenia i wartościowania poprzez kontakty z wartościową literaturą i innymi tekstami kultury, wprowadzać w tradycję rozumianą jako strażnika pamięci zbiorowej, łącznika między dawnymi i współczesnymi czasami – przekaznika treści wyróżnionych z dziedzictwa kulturowego jako społecznie ważnych i doniosłych, zarówno w czasie przeszłym, jak i współczesnym. W tradycję, która stanowi istotny czynnik procesów światopoglądowych, wpływających na kształtowanie się tożsamości człowieka. Czytanie tekstów literatury i kultury powinno nauczyć uczniów nie tylko dialogu z tradycją, ale zadawania pytań dziełu, warunkowanych osobistym i kulturowym kontekstem, rozumienia roli symbolu i metafory, mających związek z wartościami kulturowymi (duchowymi), moralnymi i wartościami sacrum. Zadaniem szkoły ponadpodstawowej jest zatem kształtowanie kompetencji kulturowej: wiedzy i umiejętności oraz samodzielności w dostrzeganiu i interpretowaniu złożonych treści.

Podstawa programowa kładzie duży nacisk na zapoznanie uczniów z literaturą współczesną, dlatego też materiał literacki, poczynając od dzieł literatury starożytnej aż do literatury wojny i okupacji oraz utworów tematycznie z nią związanych musi zostać zrealizowany w klasach I–III. Klasa IV liceum oraz IV i V technikum w całości przeznaczone są na czytanie utworów literatury po 1945 r. oraz kształcenie i rozwijanie refleksji o ich związkach z tradycją literacką i kulturową.

Jednym z ważnych zadań edukacji polonistycznej na III etapie edukacyjnym jest kontynuowanie kształcenia umiejętności świadomego posługiwania się językiem polskim. Kluczowe w tym zakresie jest rozwijanie kompetencji językowej jako podstawy rozumienia tekstów, wypowiedzania się ustnie i pisemnie w różnych formach, umiejętnego argumentowania swoich sądów i przekonań. Integracja kształcenia językowego i literackiego jest warunkiem koniecznym w realizacji podstawy programowej i stanowi w dydaktyce istotny element procesu edukacyjnego ucznia. Pozwala ona nie tylko na bogacenie słownictwa ucznia, rozwój umiejętności komunikacyjnych, ale także umożliwia mu rozwijanie umiejętności interpretowania tekstów literackich i Nieliterackich, rozwija skutecznie świadomość wartości, które opisuje język, a także pozwala na przeciwdziałanie próbom manipulacji językowej oraz związanej z nią przemocy, której źródłem może być język. Kształcenie językowe stanowi zatem istotny element budowania własnego systemu wartości, którego podstawą są prawda, dobro i piękno oraz szacunek dla drugiego człowieka.

Ważną rolę w edukacji polonistycznej powinno spełnić samokształcenie rozumiane jako przygotowanie do edukacji ustawicznej, czyli wychowania człowieka charakteryzującego się twórczym i dynamicznym stosunkiem do życia i kultury. Zadaniem szkoły staje się przygotowanie uczniów nie tylko do samodzielnego opanowania wiedzy, porządkowania, problematyzowania jej, lecz odejścia od encyklopedyzmu na rzecz uczenia się rozumiejącego, oceniania użyteczności i prawdziwości przekazywanych informacji, do przekonania, że człowiek powinien się uczyć planowania i urzeczywistniania własnej przyszłości.

Wychowanie młodzieży na lekcjach języka polskiego odbywa się poprzez refleksję, w wymiarze aksjologicznym, egzystencjalnym, nad językiem i literaturą oraz kulturą. Obowiązkiem nauczyciela jest organizowanie wewnętrznej integracji wewnątrzprzedmiotowej, czyli łączenie kształcenia literackiego i kulturowego, językowego, tworzenia wypowiedzi oraz samokształcenia.